

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Dhr. H.M. De Jonge
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

Consultatie reactie Met één stem meer keus

Geachte heer De Jonge,

Hierbij brengen de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken advies uit naar aanleiding van uw verzoek van 17 januari 2024. Het verzoek is om te reageren op een voorgestelde wijziging van de Kieswet met het wetsvoorstel Met één stem meer keus. In dat voorstel wordt het kiesstelsel gewijzigd door het invoeren van een kandidaat- of een lijststem voor de leden van de rechtstreeks gekozen vertegenwoordigende organen.

Met dit nieuwe kiesstelsel lijkt het doel te worden bereikt dat meer kandidaten met voorkeurstemmen ook daadwerkelijk gekozen worden. Daarmee wordt de binding tussen kiezer en gekozene verbeterd. Wij zijn dan ook positief over het voorstel en ondersteunen de wens om te trachten het stelsel zo spoedig mogelijk in te voeren. Daarbij vragen wij aandacht voor een zorgvuldige invoering van dit nieuwe stelsel.

Inleiding

Naar aanleiding van het eerdere wetsvoorstel Burgerforum kiesstelsel uit 2020 en de reactie die wij daarop hebben gegeven begin 2021, heeft u nadere onderzoek laten uitvoeren. Deze uitgevoerde onderzoeken en de door u ontvangen consultatiereacties hebben geleid tot een heroverweging van het wetsvoorstel. Het nieuwe wetsvoorstel Met één stem meer keus is daarmee evenwichtiger geworden en lijkt het beoogde doel te kunnen realiseren van meer gekozen kandidaten met voorkeurstemmen.

Daarvoor worden verschillende kleine voorkeurdrempels voor verschillende verkiezingen ingevoerd om als kandidaat te worden gekozen. Voor gemeenteraadsverkiezingen zijn er twee verschillende drempels. Voor gemeenteraden met negentien of meer zetels is dit 2 % van de kiesdeler en voor gemeenteraden met minder dan negentien zetels is dat een drempel van 4 % van de kiesdeler. Het verdient aanbeveling om in de evaluaties van de komende verkiezingen expliciet de nodige aandacht te besteden wat de effecten zijn van het nieuw ingevoerde kiesstelsel.

Inwerkingtreding

Uw wens is om het nieuwe kiesstelsel zo spoedig mogelijk in te voeren na inwerkingtreding van het wetsvoorstel en liefst bij de verkiezingen van na 2025. Daarbij is het van belang om te bepalen wanneer – bij welke verkiezingen - er sprake kan zijn van een zorgvuldige landelijke invoering van dit stelsel. De invoering van het nieuwe stelsel heeft ook een koppeling met een nieuw vormgegeven stembiljet. Met dit stembiljet wordt nu een eerste zeer klein experiment uitgevoerd tijdens de Europese Parlementsverkiezingen in juni 2024. Wij dringen aan op een versnelde opschaling van dit experiment nadat het eerste experiment tijdens de EP verkiezingen succesvol is gebleken. Afhankelijk ook hiervan kan dan bepaald worden wanneer het nieuwe kiesstelsel landelijk kan worden ingevoerd.

Digitalisering van processen

Wij vragen aandacht voor de uitvoerbaarheid van het proces van verkiezingen voor gemeenten. Gekoppeld aan het invoeren van het nieuwe stembiljet benadrukken wij het belang van het met voortvarendheid inzetten op het elektronisch tellen van deze biljetten. Het invoeren van dit elektronisch tellen zal ons inziens daadwerkelijk bijdragen aan de verlichting van de uitvoeringslast voor gemeenten. Ook voor de kandidaatstellingsprocedure dringen wij aan op verdere digitalisering.

Vereenvoudiging van regelgeving

Vereenvoudiging van regelgeving draagt eveneens bij aan de verbetering van de uitvoerbaarheid van verkiezingen. In die zin zijn wij positief over het invoeren van één landelijke kandidatenlijst bij de Tweede Kamer verkiezingen en waar dit van toepassing is bij de Provinciale Staten verkiezingen. Dat verlicht de administratieve last voor de deelnemende politieke partijen. De nu gekozen beperkte verhoging van het aantal ondersteuningsverklaringen en de gekozen beperkte verhoging van de waarborgsommen vinden wij positief. De vraag is of de verhogingen een drempel vormen voor politieke partijen om zich in te schrijven voor verkiezingen. Dat zou ook onderdeel moeten zijn van de evaluatie van de komende verkiezingen.

Het verhogen van het aantal af te geven ondersteuningsverklaringen betekent wel een verzwaring van de uitvoeringslast voor gemeenten. Om het hogere aantal verklaringen in te kunnen leveren wordt voorgesteld om de tijd voor het afgeven daarvan bij gemeenten te verruimen van twee naar vier weken. Ons inziens kan de verzwaring van deze uitvoeringslast voorkomen worden door het proces van kandidaatstelling te digitaliseren. Een in de Memorie van Toelichting aangekondigde mogelijke verdere verhoging van het aantal ondersteuningsverklaringen is vanuit dit oogpunt gezien niet wenselijk zonder digitalisering.

Communicatie

De invoering van dit wetsvoorstel zou voorlopig een periode afsluiten waarin herhaaldelijk en veelvuldig is gesproken over de wenselijke vernieuwing van het kiesstelsel. Het nieuwe stelsel betekent een verandering voor de kiezer als wel voor de partijen én voor degenen die gekozen kunnen worden van die partij. Een partij zal bij de samenstelling van de lijst van kandidaten - meer

dan voorheen - aandacht moeten besteden aan kandidaten lager op de lijst zoals bijvoorbeeld lijstduwers en kandidaten met een grote vaste achterban. Immers deze kandidaten hebben veel meer kans om ook daadwerkelijk gekozen te worden. Daarnaast zal er uitgebreide voorlichting moeten worden gegeven aan de kiezer om te wijzen op de gevolgen van het stemmen op een partijlijst of een kandidaat op die lijst en voorlichting over hoe het stembiljet juist in te vullen. Kortom een goede informatieve en intensieve communicatie voor alle betrokkenen is zeer wenselijk.

Evaluatie

Zoals hierboven al eerder genoemd, vragen wij expliciet aandacht voor de monitoring en evaluatie van de verschillende beoogde effecten van de invoering van het stelsel. Niet alleen de inhoudelijke doelen en effecten moeten worden onderzocht, maar ook de betekenis van dit voorstel voor de uitvoering. Brengen de nieuwe regels extra werk en daarmee kosten voor de organisatie van de verkiezingen met zich mee?

Afsluitend verzoeken wij u om hierboven genoemde aspecten mee te nemen in het proces van invoering van dit wetsvoorstel. Uiteraard zijn wij graag bereid om verder mee te werken en mee te denken over de wijze van invoering en uitwerking van het voorstel.

Met vriendelijke groeten,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Sharon Dijk
Voorzitter

Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken

S. Rijdsijk
Voorzitter

Met vriendelijke groet,